

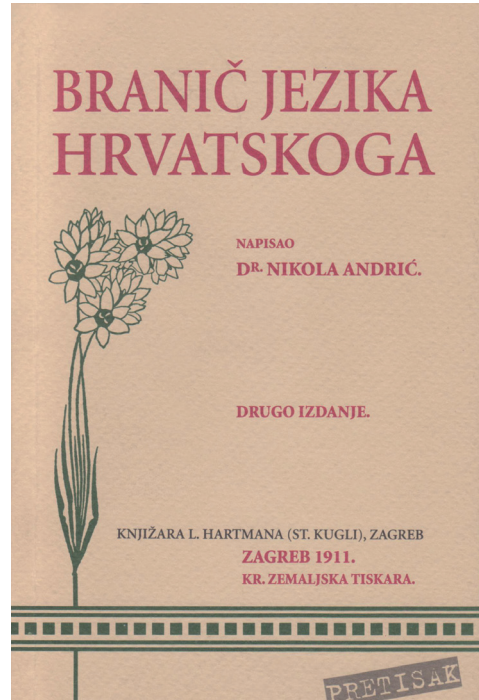
OBLJETNICE

100. OBLJETNICA ANDRIĆEVA
BRANIČA JEZIKA HRVATSKOGA

U svibnju 1911. objavljena je u Zagrebu savjetodavna jezična knjižica (mali format, 170 str.) Nikole Andrića Branič jezika hrvatskoga.

Prvo je izdanje otisnuto u 1 000 primjeraka, a čini se da je razgrabljeno jer je u srpnju iste godine objavljeno i drugo izdanje (prošireno) u 2 000 primjeraka. Drugo izdanje imalo je i potporu školskih vlasti: „Ovu je knjigu kr. hrv.-slav- dal. zem. vlada, odio za bogoštovlje i nastavu, naredbom od 29. svibnja 1911., br. 11.693. preporučila za nabavu mladeži svih hrvatskih srednjih škola, kao »knjigu punu pouke, a pisanu lako i primamljivo«, a naredbom od 7. lipnja, br. 12.070. opet na osnovi povoljnoga stručnjakoga mnijenja toplo preporučila učiteljstvu nižih i viših pučkih škola, te naložila, da se za svaku pučkoškolsku knjižnicu nabavi po jedan primjerak.“ Ocjenjivač je znameniti i onodobni neprijeporni autoritet Vatroslav Jagić, inače Andrićev fakultetski profesor, a Jagićeva je ocjena tako pohvalna da se našla i u Braniću. Treće je izdanje iz 1997., priredio i pogovor napisao Marko Samardžija.

Već se iz tih činjenica vidi da je Branič jezika hrvatskoga bio ugledan i utjecajan, ne samo u doba objavljivanja, nego i desetljećima poslije. Primjerice, S. Babić piše u svojim sjećanjima na 1943.: „U salezijanskom zavodu susreo sam se i s prvim jezikoslovnim knjigama. Knjigoželjan kakav već jesam, pregledavao sam knjižice i naišao na Branič jezika hrvatskoga Nikole Andrića, pročitah ga nadušak.“¹

Vrijeme u kojem Branič izlazi vrijeme je prijeloma hrvatske književnojezične norme, norma je zagrebačke škole uzimala, a mjesto joj zauzima štokavska puristična norma hrvatskih vukovaca. Tekstovi toga doba prepuni su dvostrukosti – oblika iz starije norme i oblika iz novije – doista je riječ o jeziku u previranju i o smjeni dviju norma. Andrićev je Branič prilog usustavljenju norme na hrvatski način – riječ je o zaustavljanju brojnih srbizama koji skupa s vukovskim utjecajima, natapaju hrvatski jezik. Pišući, primjerice, o *točki*, Andrić je doista na braniću: „Između hrvatskoga i srpskoga književnog govora bije se neki podmukli i nečujni boj smrtonosnim i ubojitim riječima točka – tačka, točan –

¹ Stjepan Babić, Na Božjim putovima – XII, o učenju kod salezijanaca, Marulić, 1997., str. 178.

tačan. Kad je u svim pravcima štokavski govor nadvladao čakavsko i kajkavsko narječje, planuo je najmoderniji boj između – tokavaca i takavaca. Onaj koji piše »tačka« i »tačan« pričinja se zagrebačkom kulturnom središtu gotovo orientalcem, pa se nitko od nas ne bi čudio, da naidje za koji dan u nekih pisaca i na riječi: sveštenik, opšti, vaskresenje, predao i nesam.“ (str. 101.) Naravno, Andrić se zalaže za *točku* i *točno*. U duhu u kojem je pisan savjet o *točki*, pisani su svi – jednostavno i jasno, šaljivo i zanimljivo, ali svi su u prilog hrvatskomu jeziku.

Gledano iz naše suvremenosti, neki savjeti nisu prihvatljivi. Primjerice, u duhu štokavskoga purizma svojega doba, Andrić kaže

da *tjedan* nije valjana riječ jer je kajkavska, pa predlaže *sedmicu* ili *nedjelju*. Ili griješi kada kaže da *zahvalite se* znači *hvaliti se*. Takvih je savjeta manje (i oni se mogu pripisati jezikoslovlju Andrićeva doba), prevladavaju oni u kojima se sa srpske riječi upućuje na hrvatsku ili se s hrvatskoga nepravilnoga oblika upućuje na hrvatski, primjerice, *pošto* valja upotrebljavati u vremenskim rečenicama, prednost valja dati glagolima na -irati (*telefonirati*), a ne glagolima na -istati (*telefonisati*), ne *vazduh*, nego *zrak*...

Stotinu godina poslije, Andrićev je Branič vrijedan spomenik svojega vremena, ali u mnogim riječima i oblicima još uvijek koristan savjetnik.

Sanda Ham

150. OBLJETNICA SABORSKE ODLUKE O PROGLAŠENJU HRVATSKOGA JEZIKA SLUŽBENIM

Napori hrvatskih preporoditelja da hrvatski jezik dobije dostojno mjesto u javnom hrvatskom životu 1861. urodili su plodom – hrvatski je sabor na 58. i 59. sjednici donio odluku da hrvatski jezik postane službeni jezik „u svih strukah javnoga života“. Riječ je o poznatom Članku LVIII., naslovljenom O narodnom jeziku. Suvremenim je čitateljima dostupan u knjizi Spisi saborski, svezak I., 1862., str. 57. – 58.¹

¹ Osobito upućujem na Zbornik radova Hrvatski ban Josip Šokčević, Zagreb – Vinkovci, 2000. i u tom zborniku na rad Katice Čorkalo, Povijest uvođenja hrvatskoga jezika u službeni i uredovnu uporabu u vrijeme bana Josipa Šokčevića, str. 109. – 138.

